

Vergaderjaar 2019–2020

26 150

Algemene Vergadering der Verenigde Naties

Nr. 184

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN EN VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 11 november 2019

Het Koninkrijk der Nederlanden was met een brede delegatie vertegenwoordigd tijdens de ministeriële week van de 74^e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN), die plaatsvond te New York van 23 tot en met 27 september 2019.

Zoals beschreven in de inzetbrief voor de AVVN van 2 september jl. (Kamerstuk 26 150, nr. 182), concentreerde de inzet van het Koninkrijk zich rond drie thema's: versterking multilaterale samenwerking; vrede en veiligheid; en versnellen klimaatactie. Deze thema's kwamen zowel in de toespraak van Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander, als tijdens het bilaterale gesprek van de Koninkrijksdelegatie met Secretaris-Generaal van de VN (SGVN) Guterres prominent aan de orde.

Tijdens zijn toespraak voor de Algemene Vergadering, benoemde Zijne Majesteit de Koning de noodzaak van de versterking van multilateralisme en een effectieve (*fit for purpose*) VN voor stabiliteit en aanpak van mondiale uitdagingen, zoals beschreven in de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). Klimaatverandering werd daarbij apart benoemd als urgente uitdaging. Vrijheid, inclusiviteit en mensenrechten vormden daarnaast de rode draad van zijn toespraak, waarbij vrijheid van religie en levensovertuiging en de gelijke rechten LHBTI's en andere minderheidsgroepen werden benoemd. Hij riep de Russische Federatie tevens op om volledig mee te werken aan het MH17 onderzoek van het *Joint Investigation Team*.

Tijdens het gesprek tussen de Koninkrijksdelegatie en SGVN Guterres sprak deze zijn dank uit voor de inzet van het Koninkrijk op *accountability* en de strijd tegen klimaatverandering. Daarnaast kwam het belang van de *SAMOA Pathway* aan de orde – het proces dat oproept tot actie en steun voor de ontwikkelingspaden van de kleine eilandstaten – met concrete voorbeelden uit de Caraïbische Landen in het Koninkrijk. De Koninkrijks-

delegatie onderstreepte verder het belang van het verdedigen van Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR).

Versterking multilaterale samenwerking

Een middelgroot land als Nederland heeft veel belang bij een stelsel van internationale normen en structuren. In een tijd dat internationale steun voor het multilaterale systeem geen vanzelfsprekendheid meer is, benadrukte het Koninkrijk dat het multilaterale systeem versterkt moet worden om op een effectieve, efficiënte en transparante wijze resultaten te boeken op de mondiale uitdagingen. Dit heeft de Minister van Buitenlandse Zaken onder meer gedaan bij een evenement van de «Alliantie voor Multilateralisme», georganiseerd door Duitsland en Frankrijk.

Mensenrechten

Gedurende deze AVVN heeft het Koninkrijk zijn inzet op mensenrechten opnieuw duidelijk laten zien. Zo heeft Zijne Majesteit de Koning in zijn toespraak tijdens de Algemene Vergadering gesteld dat, hoewel er op wetgevingsgebied voortgang is voor LHBTI's, we de strijd tegen openlijke en verborgen discriminatie moeten voortzetten. Dit onderwerp stond ook centraal in de bijeenkomst van de *UN LGBTI Core Group*, waarbij de Minister van Buitenlandse Zaken de noodzaak tot betere bescherming van rechten onderstreepte. Verder benadrukte het Koninkrijk in een gesprek met de Speciaal Vertegenwoordiger van de SGVN voor Seksueel Geweld in Conflict groot belang te hechten aan de bestrijding van seksueel geweld in conflict.

In tal van bilaterale gesprekken en bijeenkomsten hebben leden van het kabinet mensenrechtenvraagstukken aangekaart bij hun ambtsgenoten. Zo drong de Minister van Buitenlandse Zaken bij zijn Saoedische collega aan op gerechtigheid en waarheidsvinding in de zaak Kashoggi. In een gesprek met zijn Iraanse ambtsgenoot stelde hij de schrijnende mensenrechtensituatie aan de orde en riep hij op de doodstraf af te schaffen – met name voor minderjarigen, en mensenrechtenverdedigers die lange straffen krijgen voor hun vreedzame activisme zoals Sacharov-prijsontvanger Nasrin Sotoudeh vrij te laten. In gesprek met vertegenwoordigers van het Maduro-bewind, drong de Minister voor Buitenlandse Zaken aan op het verbeteren van de mensenrechtensituatie in Venezuela, waaronder het vrijlaten van politieke gevangenen.

Samen met Canada, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, was het Koninkrijk cosponsor van een Amerikaans *side-event* waarin de situatie van de Oeigoeren in Xinjiang aan de orde werd gesteld. Daarmee maakte het Koninkrijk opnieuw zijn bereidheid zichtbaar om in klein gezelschap de aandacht te vestigen op ernstige mensenrechtenschendingen in China, zoals het dat ook al eerder deed in de VN-Mensenrechtenraad van maart.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking sprak in een bilateraal gesprek met Jemen zorgen uit over de schendingen van internationaal humanitair recht en mensenrechten. Op een evenement van het Internationale Rode Kruis – georganiseerd ter ere van het 70-jarig bestaan van de Geneefse conventies – uitte zij haar bezorgdheid over de schendingen van Internationaal Humanitair Recht in crisissituaties zoals Syrië en Jemen, en riep landen die zich hieraan schuldig maken op zich te houden aan de internationale afspraken.

VN Hervormingen

Het Koninkrijk heeft in diverse gesprekken en bijeenkomsten de noodzaak van zichtbare vooruitgang op de hervormingstrajecten van de VN onderstreept: 1) vrede en veiligheid, 2) ontwikkeling, en 3) management. Zo heeft onder meer de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking in bilaterale gesprekken met directeuren van VN-ontwikkelingsorganisaties benadrukt dat VN-organisaties nog beter zouden kunnen samenwerken, hun resultaten sterker kunnen richten op de meest achtergestelden, en zelf dienen te werken aan een veilige werkomgeving voor hun medewerkers, waaronder beleid op de bestrijding van grensoverschrijdend gedrag.

SDG's en inclusieve financiering

De *Sustainable Development Goals Summit* richtte zich samen met de *High-Level Dialogue on Financing for Development* op de versnelling die noodzakelijk is op de SDG's, te behalen in 2030. Zijne Majesteit de Koning vroeg tijdens de top aandacht voor circulaire economie, toegang tot recht en de positie van vrouwen voor het behalen van de SDG's, en de – wereldwijd onder druk staande – SRGR.

Tijdens de *High-Level Dialogue on Financing for Development* bracht de Secretaris-Generaal van de VN de boodschap dat de huidige financiering ernstig tekort schiet om de SDG's te behalen. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking riep in haar speech op tot het verdubbelen van de inzet op alle zeven pijlers van de *Addis Ababa Action Agenda on Financing for Development*. De Nederlandsche Bank sprak tijdens deze bijeenkomst over de financiële risico's van het niet behalen van de SDG's en benadrukte de rol van Financiële Instellingen en toezichthouders in het beheersen daarvan.

Ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum als Speciaal Pleitbezorger van de SGVN voor inclusieve financiering voor ontwikkeling van Hare Majesteit Koningin Máxima, werd een evenement georganiseerd gericht op de resultaten die het afgelopen decennium zijn behaald. Ook stonden Koningin Máxima en de aanwezige SGVN Guterres stil bij de uitdagingen die nog voor ons liggen. Zij riep op tot meer aandacht voor toegang tot financiële diensten voor vrouwen, en sprak over de kansen die de technologische ontwikkelingen bieden. Het mandaat van Koningin Máxima als Speciaal Pleitbezorger van de SGVN is onlangs verlengd tot eind 2021.

Gezondheid en Gender

Tijdens de top over *Universal Health Coverage* (UHC) heeft de Minister voor Medische Zorg en Sport de noodzaak tot een brede multilaterale aanpak benadrukt om de universele toegang tot zorg voor iedereen te ondersteunen. Hij heeft hierbij specifiek aandacht gevraagd voor effectieve internationale samenwerking op het terrein van vaccinatiegraad, antimicrobiële resistentie en toegang tot- en betaalbaarheid van geneesmiddelen.

De onderhandelingen over de conceptresolutie over UHC verliepen moeizaam, met name omdat een aantal zeer conservatieve landen ageerde tegen paragrafen over gendergelijkheid en SRGR. De EU en een aantal gelijkgezinde landen hebben echter vastgehouden aan minimale tekst van SDG5. Het Koninkrijk heeft zich sterk gemaakt om een coalitie te vormen om de verworvenheden op SRGR te beschermen. Zo sprak de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een

verklaring uit namens 58 landen over het belang van SRGR en gendergelijkheid voor UHC. Deze verklaring weerspiegelt de interregionale steun voor deze onderwerpen, en de leiderschapspositie van het Koninkrijk in deze tijd van toenemende druk op eerdergenoemde verworvenheden. Dankzij deze inzet zijn sterke verwijzingen naar gendergelijkheid en SRGR in de verklaring opgenomen.

Daarnaast waren Duitsland en het Koninkrijk mede-organisator van een evenement over de noodzaak van vrouwenrechten en gendergelijkheid voor UHC. Tijdens het evenement werd aandacht gevraagd voor de gezondheidsbehoeften van *alle* vrouwen, ook gemarginaliseerden, gediscrimineerden en minderheden. Vrouwen wereldwijd krijgen in de loop van hun leven te maken met een scala aan gezondheidskwesties maar desondanks blijven veel vrouwen en meisjes verstoken van noodzakelijke zorg, vaak met schrijnende gevolgen. Minister-President Evelyn Wever-Croes van Aruba ging in op financiële barrières die toegang van vrouwen en meisjes tot zorg belemmeren, reden waarom Aruba moeder- en kindzorg heeft opgenomen in het nationale gezondheidsverzekeringssysteem. Zij bepleitte ook een holistische visie op gezondheid, waarvan bijvoorbeeld ook seksuele voorlichting ter voorkoming van tienerzwangerschappen onderdeel moet uitmaken.

Onderwijs

Het Koninkrijk heeft zich deze AVVN bij meerdere evenementen hard gemaakt voor het thema onderwijs. Tijdens de bijeenkomst van *Education Cannot Wait* (ECW) kaartte de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking het belang van flexibele, meerjarige planning en financiering aan om zichtbare impact te verwezenlijken. Tevens benadrukte zij het belang van «lokalisering» van humanitaire hulp, waarbij participatie en *empowerment* van lokale en nationale actoren een belangrijke rol spelen. Toegang tot- en kwaliteit van onderwijs voor meisjes in het bijzonder, en betrokkenheid van de private sector in onderwijsfinanciering werden onderstreept.

Ook voor de *International Finance Facility for Education* (IFFEd) werden toezeggingen gedaan, door zowel het Verenigd Koninkrijk als door Nederland; beide zullen garant staan voor een bedrag van USD 250 miljoen. Hiermee kunnen de Ontwikkelingsbanken hun uitleencapaciteit voor Lage-Midden-Inkomenslanden verhogen en door een mix van garanties en giften additionele fondsen aantrekken van commerciële kapitaalmarkten.

Het Koninkrijk verwelkomde verder het opzetten van een *Global Education Forum*: een initiatief dat zich richt op betere coördinatie tussen donoren en nauwere betrokkenheid van landen zelf op hun specifieke uitdagingen voor het bereiken van SDG4 kwaliteitsonderwijs. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking pleitte in de bijeenkomst van de Global Board van *Generation Unlimited* voor een *bottom-up* aanpak van initiatieven die jongeren ondersteunt bij de overgang van school naar participatie op de arbeidsmarkt. Zij riep tevens op tot meer steun aan deze initiatieven, zowel vanuit de private sector als vanuit de publieke sector.

Small Island Developing States (SIDS)

Het Koninkrijk, vertegenwoordigd door de Minister-Présidenten van Aruba en Curaçao, nam deel aan de *High Level Review* van de *SAMOA Pathway*. De bijeenkomst stond in het teken van de evaluatie van de voortgang die is geboekt sinds het in 2014 overeenkomen van de *SAMOA Pathway*: een

duurzame ontwikkelingsagenda specifiek gericht op kleine eilandstaten. De Minister-President van Aruba benadrukte de impact van externe dreigingen op deze SIDS, waaronder niet alleen orkanen, maar ook de impact van de crisis in Venezuela op de Caribische landen van het Koninkrijk. De Minister-President van Curaçao onderstreepte dat de focus van SAMOA op partnerschappen verder uitgebreid moet worden om de doelen van zowel de *Pathway* als de 2030 Agenda te behalen.

Voedselzekerheid

Op initiatief van de Minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking werd in samenwerking met Wageningen Universiteit en Research en marge van de AVVN met leiders van diverse multilaterale organisaties (IFAD, FAO, WFP, UNICEF) en vertegenwoordigers van nationale overheden gesproken over kennis en voedselsystemen. Om de negatieve trend in voedselzekerheid te keren, is meer consensus nodig over wat er moet gebeuren om de groeiende wereldbevolking te voeden. De agenda voor SDG2 ontbeert een organisatie die de stand van de wetenschap vertaalt naar scenario's en strategieën, zoals het IPCC dat voor klimaat doet. In de aanloop naar de 2021 *Food Systems Summit* van de Verenigde Naties is er momentum om dit verder te onderzoeken.

Vrede en Veiligheid

Handhaving van de internationale rechtsorde betekent voor het Koninkrijk dat daders van internationale misdrijven als genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden ter verantwoording worden geroepen.

Gerechtigheid / accountability

In dit kader bepleitte het Koninkrijk, tijdens een samen met Irak georganiseerde en door mensenrechtenadvocate Amal Clooney gemodererde bijeenkomst, de noodzaak van gerechtigheid voor de slachtoffers van de misdrijven gepleegd door ISIS. De Minister van Buitenlandse Zaken onderstreepte dat een gezamenlijke inzet ten aanzien van berechting van ISIS-strijders noodzakelijk is, gelet op de impact die ISIS heeft gehad en het grote aantal landen dat bij dit onderwerp betrokken is. Bewijsverzameling, o.a. door de bewijsbank Syrië (IIIM) en het bewijsgaringsmechanisme voor Irak (UNITAD), is hiervoor een belangrijke eerste stap. Het Koninkrijk heeft verder opgeroepen tot het vormen van een internationale coalitie om een internationaal tribunaal voor de kopstukken van ISIS te kunnen oprichten. Daarnaast vindt het Koninkrijk het belangrijk dat nationale vervolging voldoet aan internationale mensenrechtenstandaarden en stelt, als gastland van verschillende hoven en tribunalen, zijn expertise ten aanzien van het internationaal strafrecht beschikbaar. Het Koninkrijk zet de dialoog met landen, inclusief Irak, voort om *accountability* voor misdrijven gepleegd door ISIS mogelijk te maken.

Bestrijding van terrorisme en gewelddadig extremisme

Minister-President Rutte en de Minister van Buitenlandse Zaken hebben deelgenomen aan verschillende bijeenkomsten over terrorismebestrijding en gebruik van het internet door terroristen. In deze bijeenkomsten onderstreepte het Koninkrijk dat terrorismebestrijding alleen effectief kan zijn wanneer landen en organisaties de krachten bundelen. Voor het Koninkrijk blijft daarin een gebalanceerde aanpak voorop staan: veiligheid en vrijheid bestaan naast elkaar en versterken elkaar. Deze boodschap werd ook uitgedragen in de door de Minister van Buitenlandse Zaken samen met Marokko voorgezeten tiende ministeriële bijeenkomst van het

Global Counterterrorism Forum (GCTF). Het Koninkrijk benadrukte het belang van het tegengaan van terroristische reisbewegingen, het gevaar dat uitgaat van terroristisch gebruik van drones, en de noodzaak van berechting van ISIS-strijders. Na vier jaar co-voorzitterschap van het GCTF droeg het Koninkrijk deze rol over aan Canada. Uw Kamer wordt binnenkort per brief geïnformeerd over de geboekte resultaten van het Nederlandse GCTF-voorzitterschap.

MH17

Waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap inzake MH17 blijven voor het kabinet prioritair. In dat kader deed Zijne Majesteit de Koning in zijn toespraak tijdens de Algemene Vergadering de oproep aan de Russische Federatie om volledig mee te werken aan het onderzoek van het *Joint Investigation Team (JIT)*. In lijn met Veiligheidsraadresolutie 2166 zijn alle staten hiertoe verplicht. Minister-President Rutte sprak met de Maleisische premier Mahathir om het belang van eenheid binnen het JIT te onderstrepen en riep daarbij op geen uitspraken te doen die het werk van het JIT in twijfel trekken en pijnlijk zijn voor de nabestaanden.

Ook kwamen de Ministers van Buitenlandse Zaken van de vijf JIT-landen bijeen, onder leiding van de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken. Tijdens de bijeenkomst gaf Minister Blok onder andere aan de recente gevangenenruil te betreuren en lichtte zijn Oekraïense ambtsgeenoot de moeilijke positie van Oekraïne toe bij deze ruil. Ook werd door alle JIT-partners unaniem de blijvende betrokkenheid bij het werk van het JIT onderstreept, evenals de inzet voor waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap.

Ontwapening

Bij een conferentie over het Kernstopverdrag (CTBT – art XIV Conferentie) heeft de Minister van Buitenlandse Zaken het belang van de spoedige ratificatie van de zogenaamde Annex 2 landen benadrukt, zodat het verdrag in werking kan treden. Het kernstopverdrag is immers een belangrijke pijler van de ontwapeningsarchitectuur.

Cyberveiligheid

En marge van de AVVN organiseerde het Koninkrijk met Australië en de Verenigde Staten een ministeriële bijeenkomst over cyberveiligheid. Centraal stond het *Statement On Advancing Responsible Behaviour in Cyberspace* dat ondertekend werd door een twintigtal landen. Deze landen committeren zich aan het bestendigen van de internationale rechtsorde in cyberspace door gezamenlijk op te trekken in de VN. Daarnaast kondigde de Minister van Buitenlandse Zaken een bijdrage van 1 miljoen euro aan het Digital Development Partnership van de Wereldbank aan.

Humanitaire hulp

De VN blijft een centrale partner bij humanitaire vraagstukken. In haar rol als *Eminent Person* van de *Grand Bargain* moedigde de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zowel donoren als humanitaire organisaties aan om de *Grand Bargain*-implementatie extra momentum te geven en zo de humanitaire respons voor mensen in nood te verbeteren. Zij riep op tot nauwere samenwerking: donoren moeten meer meerjarige en flexibele financiering bieden voor humanitaire organisaties om zo een meer gerichte humanitaire respons mogelijk te

maken. Humanitaire partners zouden tegelijkertijd nauwer moeten samenwerken om hun efficiëntie te vergroten.

Tijdens een ministeriële bijeenkomst over de *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East* (UNRWA), sprak het Koninkrijk steun uit voor het werk en het mandaat van de organisatie. De aanwezige lidstaten onderstreepten het belang van UNRWA voor hulp aan vijf miljoen Palestijnse vluchtelingen in de regio. Met het oog op de signalen van mogelijke misstanden binnen de organisatie, waarover eerder met uw Kamer is gecommuniceerd, heeft de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking het belang van transparant en daadkrachtig optreden in de afhandeling van het onderzoek benadrukt. Dit werd door andere donoren gesteund. Daarnaast is opnieuw aandacht gevraagd voor de financiële stabiliteit van UNRWA, die nodig is om zowel haar cruciale rol in de lokale humanitaire situatie, als in de stabiliteit van de regio te blijven vervullen.

Landensituaties

Ook deze AVVN was er zowel in een aantal officiële bijeenkomsten als en marge aandacht voor landen waar conflict is.

De zorgwekkende situatie in Venezuela en de regio stond hoog op de agenda. De inzet van het Koninkrijk is gericht op het herstel van de democratie door middel van eerlijke en vrije verkiezingen. Deze inzet is onder andere verkondigd tijdens de *International Contact Group* ministeriële bijeenkomst en een evenement, georganiseerd door een aantal Lima-groep landen, over de humanitaire crisis en de impact in de regio. Het Koninkrijk heeft Cuba, als bondgenoot van Venezuela, gevraagd haar invloed op een positieve manier te laten gelden. Daarnaast vonden er gesprekken plaats met vertegenwoordigers van zowel het Maduro-bewind als met de delegatie van interim-president Guaidó.

Het Koninkrijk benadrukte tijdens de jaarlijkse bijeenkomst over Mali en de Sahel dat de Sahelregio voor Nederland een prioriteit is. Het Koninkrijk steunt regionale veiligheidsinitiatieven, maar zet tevens in op een betere balans tussen veiligheid, ontwikkeling en rechtstaat. Ook onderstreepte het Koninkrijk opnieuw het belang van een inclusief vredesproces in Mali, waarbij jeugd en vrouwen ook aan tafel zitten. Het is belangrijk om sancties te treffen tegen degenen die het vredesproces in de weg staan, zeker ook tegen diegenen die zich schuldig maken aan criminele activiteiten zoals mensensmokkel. Het Koninkrijk verwees tot slot naar de snel verslechterende situatie in Burkina Faso en riep op tot een snelle respons vanuit de internationale gemeenschap.

Ook de situatie in Syrië stond meermaals op de agenda tijdens de AVVN en het Koninkrijk heeft zijn zorgen uitgesproken over de humanitaire situatie in het land. Het Koninkrijk was mede-organisator van een evenement over het belang van gerechtigheid en het tegengaan van straffeloosheid. Ook kwam het politiek proces aan bod en het tijdens de AVVN aangekondigde Grondwettelijk Comité. Het Koninkrijk verwelkomt deze stap richting een politieke oplossing, ziet een herziene Grondwet als een onderdeel hiervan, maar onderstreept dat er pas sprake is van een politieke transitie als de overige elementen van Veiligheidsraadresolutie 2254 ook uitgevoerd worden.

Versnellen klimaatactie

Vier jaar na de ondertekening van het Klimaatakkoord van Parijs, greep SGVN Guterres de gelegenheid aan om op te roepen tot meer gerichte

klimaatactie van alle lidstaten. Ook voor de Koninkrijksdelegatie was dit thema leidend. In zijn AVVN-toespraak, besteedde Zijne Majesteit de Koning aandacht aan de grote en urgente uitdagingen waar klimaatverandering ons voor stelt. Minister-President Rutte riep zowel bij de Klimaattop als bij een bijeenkomst van het *World Economic Forum* andere landen op de klimaatambities naar boven bij te stellen.

De VN-klimaattop heeft wereldwijde aandacht gegenereerd en de bestrijding van klimaatverandering sterker gemarkeerd als mondiale prioriteit. De druk op achterblijvende landen om meer te doen voor het klimaat wordt steeds meer opgevoerd. De kopgroep van landen die zich wél sterk maakt voor een klimaatbestendige toekomst en een sterke reductie in broeikasgassen groeit. Zo hebben in totaal 65 landen zich gecommitteerd aan klimaatneutraliteit in 2050 en heeft een groot aantal landen aangekondigd hun klimaatplannen aan te scherpen, waaronder het Koninkrijk der Nederlanden en Duitsland. Kort voor de klimaattop presenteerde de OESO haar rapport over internationale klimaatfinanciering van 2013 tot 2017¹. De cijfers laten zien dat, sinds 2013, in alle regio's aanzienlijk meer klimaatgerelateerde maatregelen zijn genomen sinds 2013. Met een waarde van 71 miljard USD in 2017 komt ook de in Parijs beloofde 100 miljard USD voor 2020 in beeld. In aanloop naar- en tijdens de top zijn ook veel extra middelen toegezegd en initiatieven gepresenteerd. Nederland kondigde (vervolg)bijdragen aan het *Green Climate Fund*, het *Least Developed Countries Fund*, het *Regional Off-Grid Electrification Project* in de Sahel, en het *Clean Cooking Fund* bij de Wereldbank. Binnen het BHOS voedselzekerheidsprogramma zal ten slotte meer aandacht worden gegeven aan duurzame productiviteit en klimaatweerbaarheid van kleine boeren.

Tegelijkertijd is ook realisme op zijn plaats. De OESO geeft namelijk ook aan dat er beduidend minder geïnvesteerd is in de minst ontwikkelde landen dan in midden- en hogere middeninkomenslanden en dat de wereldwijde investeringen in adaptatie onvoldoende zijn om de onvermijdelijke gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Verschillende grote vervuilers waren bovendien niet aanwezig op de top.

Met de aangekondigde maatregelen is een 1,5 graden – of zelfs 2 graden – scenario niet haalbaar. Hiervoor zijn meer ambitie en substantiëlere maatregelen nodig, in het bijzonder van de grote uitstoters. Meer werk is dus nodig en het Koninkrijk zal zich met de Rijksbrede klimaatdiplomatie blijven inzetten, bilateraal, in de EU en in aanloop naar verschillende multilaterale bijeenkomsten zoals de COP in Chili en in Glasgow (2020), om landen te bewegen meer te doen.

Het Nederlands-Zwitserse voorstel om de financiële sector actief aan te sporen om transparant te zijn over de klimaatimpact van relevante investeringen en leningen en die in lijn te brengen met Parijs met behulp van concrete methodes kon eveneens op grote steun en brede interesse rekenen. In aanloop naar COP25 wordt dit voorstel verder uitgewerkt.

De Koninkrijksdelegatie heeft op positieve wijze kunnen bijdragen aan de uitkomsten van de top en de bijbehorende evenementen. Zo was er veel interesse in de interventie van het Koninkrijk waarin Minister-President Rutte toelichting gaf op de totstandkoming en de uitkomst van het nationale Klimaatakkoord.

¹ <http://www.oecd.org/environment/climate-finance-for-developing-countries-reached-usd-71-billion-in-2017.htm>

De bijeenkomst van het *Nationally Determined Contributions* Partnerschap (NDCP), onder co-voorzitterschap van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en haar Costa Ricaanse counterpart werd goed bezocht. Dit partnerschap van meer dan 150 landen, internationale instellingen en andere partners, steunt ontwikkelingslanden bij het verhogen en uitvoeren van hun nationale klimaatambities. Vanuit meer dan 50 ontwikkelingslanden is concrete ondersteuning aangevraagd. Onder partners bleek veel animo te bestaan om deze steun te bieden.

Tijdens een bijeenkomst van de *Global Commission on Adaptation* (GCA), voorgezeten door Minister-President Rutte en in aanwezigheid van Zijne Majesteit de Koning en de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, werd het «Jaar van Actie» gelanceerd. Dit jaar zal worden afgesloten met de *Climate Adaptation Summit*, op 22 oktober 2020 in Amsterdam. De aanwezigheid van o.a. Ban Ki-Moon, Bill Gates, Minister-President Sheikh Hasina (Bangladesh) en president Sebastian Piñera (Chili) was indicatief voor de toenemende interesse voor betrokkenheid bij de GCA en voor klimaatadaptatie in den brede.

Ten slotte was deelname van een Nederlandse klimaatscholier en de Nederlandse VN-jongerenvertegenwoordiger aan de Klimaattop belangrijk en een goed signaal dat jongeren actief bij het klimaatdebat betrokken moeten worden.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
S.A. Blok

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
S.A.M. Kaag